

Učiteľkám a učiteľom, ktorí učia
študentov klásť otázky

1

Prológ

Medzi najstaršie obrazy uchované v mojej pamäti patrí ráno v byte môjho detstva na ulici Obrancov mieru v Detve. Prebral som sa zo spánku počujúc zvláštne, dovtedy neznáme zvuky. Hlas v rádiu dramatickým tónom hovoril niečo, čomu som nerozumel, iné zvuky prúdiace z prijímača neprinášali zvyčajnú hudbu, ale zvláštny rachot. Rodičia počúvali ako zmrazení a aj šesťročné dieťa vycítilo, že sa deje niečo neznáme a zlé. Rodičov som sa spýtal: „Bude vojna?“

Nevedeli mi na tú otázku odpovedať.

Bolo ráno 21. augusta 1968.

O pár hodín neskôr sa už kolóna ruských tankov valila popri Detve po ceste obklopenej bezbrannými protestujúcimi ľuďmi. Mal som šesť rokov a tú demonštráciu hrubej sily impéria a bezmocnosti jeho poddaných som s otcom sledoval z kopca nad mestečkom pár sto metrov od cesty. Okolo cesty sa zhromaždil dav Detvanov, kričali na prechádzajúcu kolónu, hrozili pästami, posielali Ivana tam, odkiaľ prišiel, hádzali do pancierových oblúd kamene. Mama otcovi zakázala zobrať ma bližšie k ceste.

Mala pravdu, v to odopoludnie vystrašení guľometčící, anonymní chlapci odkiaľsi zo Strednej Ázie nahnaní Impériom „oslobodzovať“ Československo, v Detve zabili troch bezbranných ľudí. Až oveľa neskôr, po novembri 1989, sme sa dozvedeli mená vtedy 18-ročného Rudolfa Gavorníka, 28-ročného Štefana Zdechovana a 39-ročného Michala Korenka. Rovnako ako aj meno

Banskobystričana Jozefa Leváka, ktorý si v to isté odpoľudnie ľahol pred ruské tanky prechádzajúce Zvolenom: bezmenný Stalinov vnuk v tanku jeho telo rozmliaždil na kašu.¹

Už o krátky čas boli v detských hlavách mojej generácie spomienky na tragédiu 21. augusta dôkladne potlačené. Nástenky a červenými zástavami vyzdobené okná škôl hlásali „So Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak“, televízia a kiná chrlili pôsobivé propagandistické filmy oslavujúce ruské hrdinstvo v druhej svetovej vojne a my deti sme sa vonku hrávali vojnové hry na Rusov a Nemcov. Všetci sme chceli byť Rusmi – okupantmi našej vlasti.

Vo svete dospelých zatiaľ prebehlo to, čo dejiny nazvali „normalizácia“ – okolo 70 tisíc Čechov a Slovákov ušlo na Západ, kým nespádla klieť a hranice sa znovu nepriedušne neuzavreli. Viac ako 100 tisíc ďalších ušlo z krajiny neskôr. Milióny tých, čo zostali, sklonili hlavy, zhrbili ramená a vzdali sa snov o slobode rozdúchaných krátkym odmäkom a jarou roku 1968.

Vznikla početná vrstva kolaborantov s okupantmi, pragmaticky sa prispôsobili tomu, čo vyzeralo ako nemenný stav na celý zvyšok života. Mnohí začali robiť kariéru v normalizovanej – teda aj najmenej stopy nezávislosti zbavenej – komunistickej strane, ďalší sa dali za peniaze, rozličné výhody alebo pod nátlakom najať Štátnou bezpečnosťou na špehovanie a udávanie susedov a spolupracovníkov². Vtipy označili dobu „dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československa“ – ako sa ruská okupácia oficiálne nazývala – za jednotku večnosti.

1 <https://www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/obeti-okupace/obeti-okupace-stredni-slovensko/>

2 Mená a dátumy narodenia agentov ŠtB so slávnymi i menej známymi kryciami menami ako „Inžinier“, „Pavol“, „Lotos“ dnes nájdete prístupné na stránke Ústavu pamäti národa <http://www.upn.gov.sk/regpro/>

Rodičia naučili deti, čo môžu hovoriť aj v škole a čo len doma. Život v tieni tankov sa nezastavil, len sa zdeformoval a zmrzačil – a ekonomický, sociálny a kultúrny vývoj krajiny sa prudko spomalil.

Okupácia skončila odchodom Rusov v roku 1991, ale jej materiálne, sociálne a mentálne dôsledky sú aj v roku 2017 stále s nami. So starými, ktorých okupácia ohla, aj s mladými, pre ktorých je len hmlistou dávnou minulosťou. Rozšírené naivné predstavy a mýty o Rusku, jeho dejinách, postavení vo svete a politike, ktorú dnešný Kreml hrá, robia aj pol storočia po ruskej invázii a viac ako štvrté storočia po odchode okupačnej armády z obyvateľstva Slovenska pozoruhodne citlivý cieľ moskovskej propagandy a nástroj na vnútorné rozkladanie Európy, kam sme sa po roku 1989 civilizačne vrátili.

O 48 rokov neskôr: prejav na zhromaždení k výročiu okupácie

Vážené priateľky a priatelia, pred 48 rokmi poslali z Kremľa do našej krajiny tisíce tankov a stovky tisíc ozbrojených barbarov nás uvrhli do 21 rokov neslobody, sociálneho a ekonomického úpadku a kultúrneho temna. Okupanti sa viac ako dve dekády rozvaľovali na Sliači, vo Zvolene a Banskej Bystrici, v Ružomberku, Komárne, Štúrove, Rožňave, Jelšave, v Nových Zámkoch, Rimavskej Sobote, Lešti, vo Vrútkach, Nemšovej, v Novom Meste nad Váhom, Rači, Malackách a v ďalších desiatkach českých miest a obcí. Zostali po nich zničené nádeje a životy celej generácie Slovákov a Čechov.

Dnes ruská štátna televízia a propaganda vysiela filmy a chrlí lži, ktoré sme dôverne poznali počas rokov okupácie: Rusi k nám

podľa nich vtrhli, lebo vraj u nás prebiehal Západom podporovaný ozbrojený prevrat. Niet lži, ktorá by bola vládcom Kremľa cudzia – ani vtedajším komunistom, ani dnešným KGBákom.

Ako vyčíslieť cenu uvrhnutia 15-miliónovej krajiny na dve dekády do úpadku a neslobody? Ako zrátať stratené životné šance miliónov Čechov a Slovákov? Ako zrátať roky prežité vo väzniciach a v kasárňach, ako vyčíslieť cenu životov prežitých v pretvárke a v strachu hovoriť pravdu, ako zrátať ubité talenty, nenapísané knihy, nenatočené filmy...?

Ekonomické údaje sú na vyčíslenie úpadku najvhodnejšie: Keď k nám v roku 1968 vtrhli barbari z východu, bol hrubý domáci produkt na hlavu v Rakúsku 1700 dolárov. V Československu asi 1100. Rozdiel teda predstavoval 35 %.

Keď v roku 1991 po 23 rokoch opustil územie Československa posledný ruský okupant a 73 500 vojakov, 18 a pol tisíce dôstojníkov, 44 300 príbuzných, 1100 tankov, 100 lietadiel a 170 vrtuľníkov sa vrátilo do stepí, bol HDP na hlavu v Rakúsku 22 300 dolárov – a v Československu okolo 3700. Rozdiel bol 6-násobný. Aj dnes, 25 rokov po odchode okupantov, je rozdiel medzi Rakúskom a Slovenskom či Českom stále vyše dva a pol násobný.

Prečo si však ruskú inváziou a dve desiatky rokov okupácie a úpadku potrebujeme pripomínať? Pre nás je ruská okupácia našej vlasti zdanlivo dávnou a pomaly zabúdanou etapou dejín. Pre menej šťastné národy je aj dnes realitou. Okupovaný ukrajinský Krym a skrvavený Donbas, gruzínske Abcházsko a južné Osetsko, moldavské Podnestersko by mali byť pre celý svet a pre nás výnimočne živým varovaním. Pretože tí, čo ľahko zabúdajú a nepoučia sa z dejín, sú odsúdení zopakovať si ich.

Už pár rokov po odchode Rusov sme tu mali premiéra, ktorý hlásal: „Keď nás nebudú chcieť na Západe, obrátíme sa na Východ.“ Neskôr sme mali premiéra, ktorý keď zistil, že slovenská spoločnosť nemá záujem o jeho klerikálny program, stal sa vplyvovým agentom Kremľa. Dnes mu tleska podivná zmes

bolševikov, milovníkov konšpirácií, neonacistov, trollů aj ešté-bákmi organizovanej lúzy.

A dnes máme premiéra, odchovanca komunistickej strany, ktorého srdcovou záležitosťou je budovanie širokorozchodnej železnice, ktorý opakovane spochybňuje sankcie Západu proti okupácii Krymu a opakovane sa neverejne stretáva so šéfom Gazpromu. Človeka, ktorý neváha prirovnáť prípadnú prítomnosť jednej základne NATO na Slovensku k stovkám tisíc ruských okupantov na desiatkach miest Československa.

Čo s tým?

Našu slobodu a demokraciu sme v roku 1989 dostali – na rozdiel od Ukrajincov – lacno a nežne. Musíme pamätať, že nie je samozrejma, naopak, je vzácna a treba ju chrániť, a keď to bude nutné, aj brániť.

Musíme k tomu vychovávať naše deti a vnukov. Ak im my nepoviem o hordách okupantov rozvaľujúcich sa v našich mestách, o ostnatých drôtoch na Dunaji a Morave, o udavačoch na každom pracovisku, škole, v každom paneláku, o miliónoch rodičov, čo držali hubu a krok, aby sa ich deti mohli dostať na gymnázium a vysokú školu, o tajne krstených deťoch, o poloprázdnych kníhkupectvách, o rušenom rozhlase, o vycestovacích doložkách a devízových prísluboch – ak im my nebudeme hovoriť o tom, aký bol život, ktorý nám vnútili ruskí okupanti, ponecháme ich bezbranné voči ruskej propagande.

Napokon tým, čo sa už znovu chystajú „rozboriť sveta starý základ“ a vyhnúť Slovensko z Európskej únie aj z NATO, musíme znovu a znovu klásť otázku: A čo potom? Azda pravoslávno-kriminálny teror, aký majú v Donbase? Alebo si želáte polofeudálnu upadajúcu násilnícku spoločnosť dnešného Ruska?

Rozbíjať je ľahké a pre psychopatov atraktívne; žiť potom vo svete gulagov, násilia, lži a kultúrneho a ekonomického úpadku je pre ostatných vždy tragédia.

21. august je varovaním pred možnosťou budúcnosti v ruskom štýle.

Ak jej nedokážeme spoločne zabrániť, bude to zlyhanie celej našej generácie.

Ďakujem vám za pozornosť.

Bratislava – Banská Bystrica, 21. 8. 2016

Okupovaní rusofili: kde sa vzala naša nekritickosť k Rusku

Práve uverejnený Index zraniteľnosti krajín V4 ukazuje, že kým Slovensko je z pohľadu ruského podvracania po Maďarsku „len“ druhou najzraniteľnejšou krajinou spomedzi krajín V4, z pohľadu názorov a postojov slovenskej verejnosti je Slovensko „jednotkou“.

Slovenky a Slováci spomedzi Stredoeurópanov najväčšmi veria mýtu o „slovanskej vzájomnosti“ a úmerne tomu vykazujú v regióne najmenšiu podporu NATO a najvyššiu úroveň protiamerických nálad.

Katyň: všeslovanská vzájomnosť

Iste, Slovensko v roku 1939 v súčinnosti s Hitlerom neprepadli Rusi – tí prepadli a okupovali polovicu Poľska a Slováci neboli obeťou, ale agresorom voči slovanskému a katolíckemu Poľsku. Nemáme svoju Katyň ani srbských četnikov vraždiacich Chorvátov, ani koncentračný tábor Jasenovac, kde pre zmenu Chorváti masovo a sadisticky vraždili slovanských Srbov. Nemáme ani Rusmi okupovaný Krym, ani Rusmi rozpútanú a financovanú vojnu na Donbase.

Bez poznania histórie Poliakov, Ukrajincov, Chorvátov či Srbov sa rozprávka o slovanskej vzájomnosti darí dobre. Tých pár tisíc Slovákov odvečených do gulagu je dávno zabudnutých.

Prieskumy, ktorým tlieskajú aj v Izvestija

Ale i tak: zhruba polovica Sloveniek a Slovákov by si ešte mohla pamätať ruskú okupáciu našej vlasti. Zdá sa však, že mnohí si nepamätajú. Iste, žijeme v časoch epidémie alzheimera, ale v hre je tu ešte viac.

Ako je možné, že príslušníci okupovanej a Rusmi a komunistami zdevastovanej krajiny dnes „žerú“ ruskú propagandu a nechajú sa ňou tak manipulovať, až v marci 2017 ruský denník Izvestija radostne zvestoval svojim veriacim, že „vystúpenie z EÚ tak či onak podporujú tri strany slovenského parlamentu: Kotleba – ĽSNS, Sme rodina a Sloboda a solidarita. Spolu majú v zákonodarnom orgáne krajiny 43 zo 150 miest“?

Traktát Izvestijí je určený predovšetkým domácim, ktorých sa snaží udržať v radostnom očakávaní, že sa nenávidená a závidená Európska únia už-úž zosype a z jej popola vstane ako bájnny Fénix nemenej bájna zašlá sláva zamindrákovaného Ruska. Ale to, že si Rusi ako najpravdepodobnejšieho kandidáta na vystúpenie z EÚ a, samozrejme, z ešte nenávidenejšieho NATO vytýpovali práve Slovensko, to nie je náhoda. Slovenky a Slováci skutočne majú voči Rusku a Rusom na jednej a voči Západu a USA na druhej strane ten najbizarnejší postoj.

Prieskum Bertelsmannovej nadácie zo začiatku roku 2017 medzi mladými 15 až 24-ročnými ľuďmi v šiestich stredoeurópskych krajinách (Česko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko a Slovensko) napríklad ukazuje, že 30 percent opýtaných slovenských mládežníkov považuje členstvo v EÚ za zlú vec (druhý v poradí znechutených sú Česi s 26 percentami) a 22 percent považuje za najlepšie z EÚ odísť (druhí „odchádzajúci“ sú s 18 percentami tiež Česi).

„Slovexitové trio“ súčasných slovenských politikov Kotleba-Sulík-Kollár si určite za úspešnú prácu medzi slovenskou mládežou zaslúži uznanie Kremľa, ale všetky zásluhy si menovaní pripísať nemôžu, ani keby veľmi chceli. Korene slovenskej „ruso-naivty“ sú oveľa hlbšie a siahajú do generácií, ktoré o dnešných bardoch Kremľa ani nesnívali.

To tam dubisko

Všetky generácie Sloveniek a Slovákov, vrátane nás, za posledných skoro sto rokov, bez ohľadu na režim, v ktorom vyrastali a žili, prešli systematickou proruskou indoktrináciou.

Počas ruskej okupácie bola intenzívnejšia, za prvej republiky a po roku 1989 menej intenzívna, ale na Slovensku prakticky niet človeka, do ktorého by v škole učiteľky vytrvalo nehustili Kollárovu Slávy dcéru a proruské ilúzie, ku ktorým sa na sklonku života dopracovala národná ikona Ľudovít Štúr.

Kollár a Štúr sa úprimne neznášali – tak veľmi, že Kollár používal aj pseudonym Čechobratr Protištúrsky, a naopak Štúrovi podporovatelia Kollára v roku 1848 zajali a zo zajatia ho oslobodilo až cisárske vojsko. V čom sa obaja zhodli – a zanechali tým dlhodobú stopu v hlavách Slovákov – bola ich naivná inklinácia k Rusku.

Každý vzorný slovenský aj český školák pozná Kollárovo volanie z Predspevu jeho Slávy dcéry: „neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku/jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům“. A vieme, že „to tam dubisko“ predstavuje Rusko.

Zo škôl tiež poznáme dielo Slovanstvo a svet budúcnosti. Teda, „poznáme“ je skôr hyperbola, to dielo nečítal takmer nikto. Všetci však vieme, že existuje. A vieme, že v ňom Štúr horlí za Rusko. Kniha, ktorú napísal po nemecky v roku 1851, bola v slovenčine vydaná až v roku 1993, takže jej obsah zostal Slovákom dobre utajený.

Škoda, keby ju preložili skôr, celé generácie mohli vedieť to, čo nevie väčšina Slovákov ani dnes: že v nej totiž „otec národa“

Štúr navrhoval naše politické „splynutie“ s Ruskom, alebo to, že ako jazyk pre všetky slovanské národy odporúčal používať ruštinu. Alebo aj to, že odmietal trhové hospodárstvo a namiesto parlamentnej demokracie sa mu pozdávalo ruské samoderžavie.

Sklamaný Štúr

Ak majú „velikáni“ slovenskej politiky roku 2017 – ľudia typu Kotleba, Sulík či Kollár (Boris, nie Ján) – so svojou protizápadnou a proruskou rétorikou medzi Slovačou všetkého veku a pohlavia nemalé úspechy, vďaka za to aj tomu, že stoja na pleciach iných velikánov.

K obom však treba dodať, že ani Kollár (Ján), ani Štúr nikdy v Rusku neboli – v čom sa aj podobajú na drvivú väčšinu dnešných „ruských veriacich“. Obaja vyštudovali v Nemecku a inak z územia Rakúskeho cisárstva nevyťahli nohu. Ich naivné predstavy o Rusku preto možno chápať, aj keď mohli byť obaja – a najmä Štúr – opatrnejší, keď Slovákov aj ostatných Slovanov hnali do náručia „toho tam dubiska“.

Pre pochopenie Štúrovho ruského poblúznenia sa treba vžiť do jeho kože, veku a okolností, v ktorých si svoje „slovanstvo“ vysníval. Keď bola v roku 1848 porazená revolúcia, bol Štúr, narodený v roku 1815, 33-ročný mladíček. Ako objektívne nezrelý mladík mal nárok na hlboké sklamanie a vnútornú vzburu proti tomu, čomu dovtedy veril – teda voči Nemecku a Rakúsku (dnes by sme povedali „Západu“) a voči demokracii, ktorej slávu i limity zažil v rokoch 1847 a 1848 ako poslanec Uhorského snemu na vlastné oči a uši.

V čase písania svojho zúfaleho výkriku do tmy – inak Slovanstvo a svet budúcnosti ťažko označiť – navyše Štúr, už sklamaný z porevolučného vývoja, prežil celú sériu tragických osobných udalostí. Tie môžu pomôcť pochopiť jeho túžbu nájsť aspoň nejakú nádej, hoc aj v takom temnom kúte, akým bolo nevoľnícke a všestranne zaostalé Rusko.

V januári 1851 mu zomrel brat Karol, o pár mesiacov nato otec. Jeho láska Adela Ostrolúcka bola ťažko chorá, zomrela na jar 1853. Môžeme špekulovať, že na vyliečenie z naivity by mu stačila jediná návšteva Ruska. Nikdy k nej však nedošlo, pretože, ako všetci vieme, Štúr v januári 1856 ako štyridsaťročný tragicky zomiera.

Sme závislí od exportu. Nie do Ruska

Nekritickou kollárovsko-štúrovskou indoktrináciou sme prešli v školách všetci. Čo nám naopak náš školský systém nedal ani náhodou, je aspoň základné povedomie o širších dejinách, ale ani o niečom takom zásadnom, ako je ekonomika.

Slovenskí, českí alebo maďarskí mládežníci prahnúci po odchode z EÚ – a ich učitelia – by napríklad mohli zo školy vedieť to, čo ani netušia. Napríklad, že každá vyššie menovaná krajina patrí medzi najväčšími od exportu závislé štáty sveta.

Vývoz tovarov a služieb predstavuje 91,9 percenta HDP Slovenska, 89,3 percenta HDP Maďarska a 83,8 percenta HDP Česka, čo z nich robí deviatu, desiatu a štrnástu ekonomiku sveta najzávislejšiu od vývozu.

Keby to učiteľky a učitelia mali v osnovách, mohli by žiakom vysvetliť aj to, že 85,2 percenta slovenského, 83,1 percenta českého a 79,2 % maďarského exportu smeruje do krajín EÚ. A ako bonus by mohli pridať aj poznatok, že do Ruska exportujú Slováci 2,2 percenta, Česi 2 percentá a Maďari menej ako 1,8 percenta svojho vývozu.

Vďaka tejto nekritickej k velikanom a neznalosti základnej štruktúry našich ekonomík môžu rozliční politici úspešne šíriť bludy o obrovskej dôležitosti Ruska. Hlúposť národov kombinovaná s mýtmi vždy bola a aj je tým najlepším predpokladom na ich ovládanie a okrádanie.

SME, 12. 4. 2017

Cesty do Ruska alebo krajina snov a skutočností

Kupodivu, napriek Kollárovi, Štúrovi a tonám proruskej propagandy, ktorú sme zažili za desaťročia komunizmu a ruskej okupácie, už ako malé deti sme vedeli, že ono to s tým Ruskom žiadna sláva nie je. Napriek televíznej i školskej propagande vyhrával reálny život.

Rovnako ako dnes, ani vtedy sme na pultoch nevideli skoro žiadne ruské výrobky. To málo, čo sa do obchodov dostalo – napríklad ruské osobné autá – v porovnaní z tovarmi dovezenými zo Západu neobstálo. Pokiaľ človek mal možnosť vyberať si, voľba medzi Volkswagenom alebo Renaultom na jednej a Moskvicom či Žiguli na druhej strane nebola žiadnym hlavolamom. Statusovými symbolmi boli tovary a autá z Tuzexu – špeciálnych obchodov, v ktorých sa za poukážky predával západný tovar. Nie tovary z „krajiny, kde zajtra znamená už včera“³.

Tí, ktorí žili neďaleko ruských vojenských základní – v Československu ich boli desiatky –, videli aj feudálne nevoľníctvo radových vojakov na dva roky uväznených v kasárňach bez najmenšieho kontaktu so Slováckmi, Čechmi či Nemcami, aj biedu okupačných dôstojníkov, s ktorými sa aspoň občas dalo prísť do kontaktu a vykšeftovať lacný nakradnutý ruský benzín.

Kde tak voľno dýšť čelovék...

Najviac reálneho Ruska však videli – a doma potom rozprávali – tí, ktorí sa do Ruska a okupovaných krajín bývalého Sovietskeho

3 Takto sa volala kniha českého komunistického novinára Júliusa Fučíka, ktorého inšpirovala návšteva v sovietskom Rusku v roku 1932 – teda doslova na prahu veľkého stalinského hladomoru v Ukrajine, čistiek, masového teroru a rozkvetu gulagov. Jeho dielo patrilo za komunizmu k povinnej výbave česko-slovenských žiakov.

zväzu dostali pracovne, ako študenti alebo aspoň na zájazd. Povedzme „Vlakmi družby“, tak sa volali organizované vlakové zájazdy pre odborárov, mládežníkov a ďalšie skupiny. Destinácie týchto zájazdov boli starostlivo vybrané výkladné skrine ruskej ríše, teda Moskva, Leningrad (dnešný Peterburg), Kyjev, Tallin a Riga, prípadne pár ďalších historických miest.

Do skutočného Ruska – stoviek a tisícok menších miest a dedín – sa žiadni cudzinci nedostali. Už návšteva Moskvy či Peterburgu však našincom stačila, aby si všimli všadeprítomnú biedu, militarizmus, alkoholizmus a šokujúcu odtrhnutosť od informácií o reálnom svete.

Mnohí doma ironicky komentovali orwellovské presvedčenie masy Rusov, že bieda, v ktorej žijú, je úžasná prosperita a ich otroctvo a servilnosť voči moci je sloboda, akej nikde inde na svete niet. Česi, Slováci, Poliaci či Maďari v rôznej miere vieru v komunistické drísty predstierali. Rusi tejto propagande skutočne verili, presne tak ako jej mnohí veria aj v roku 2017.

My sme sa na slovách ruskej budovateľskej piesne „ja drugój takój strany ne znáju, kde tak voľno dyšit čelovek“⁴ uchechtávali, tí chudáci jej však verili. Jej slová vlastne ani neboli lož: drvivá väčšina Rusov, s výnimkou komunistických a kágébáckych elít, skutočne žiadnu inú krajinu nikdy nenavštívila. Keby len krajinu: až do roku 1974 ruskí roľníci nemali pasy a bez nich – bez slávnej „bumážky“ – nemohli cestovať ani do susedných okresov, nieto do zahraničia. V takomto polo-nevoľníckom stave, pripútane k rodnému kolchozu, žilo v celom Sovietskom zväze okolo 50 miliónov roľníkov a ich rodín.⁵

Ak sa mužici niekam von dostali, tak ako príslušníci okupačných vojsk: zavretí ako väzni v ruských kasárňach v Československu

4 „Nepoznám žiadnu inú krajinu, kde človek dýcha tak slobodne“ – slová piesne „Široká strana moja rodnája“.

5 <http://www.kasparov.ru/material.php?id=58EE6689446BD>

alebo vo východnom Nemecku, prípadne poskytujúci „internacionálnu pomoc so zbraňou v ruke“ spriatelovým režimom v Afganistane, na Kube, vo Vietname, Jemene, Angole či iných rozvojových krajinách.

Montážnici v reálnom Rusku

K životu na ruskom vidieku, teda mimo Moskvy a Leningradu, pričuchlo len veľmi málo Stredoeurópanov. Patrili k nim napríklad slovenskí a českí montážnici, ktorí koncom 70. rokov stavali v južnom Rusku plynovod Sojuz. Títo ľudia, väčšinou kvalifikovaní robotníci a technici pochádzajúci z mestečiek a dedín Československa, mali možnosť na vlastné oči porovnávať spôsob života a životnú úroveň „ozajstných Rusov“, teda nie Moskovčanov a Leningradčanov. Keď prišli domov, rozprávali o kultúrnom šoku z prvej ruky. Napríklad o skladovaní obilia v hrobliach voľne na poliach alebo o tom, že miestni dedinčania zabité prasa hneď zjedia, pretože vyrábať klobásy, tlačienky či slaninu nevedia a ani keby náhodou vedeli, nemajú ako zohnať potrebné ingrediencie. Niektorí ich potom z domova do Ruska nosili a cez voľné dni učili Rusov – presnejšie Rusky – klobásy robiť.

Čo Rusi nemali materiálne, to kompenzovali obrovskou ústretovosťou až servilnosťou voči cudzincom, ktorí sa k nim dostali. Známa režisérka a aktivistka Viera Dubačová rozpráva príbeh zo svojej cesty za otcom, ktorý na plynovode Sojuz pracoval. Za otcom letela ako asi 15-ročné dievča a pri prestupovaní na vnútrozemskú linku do Volgogradu chcela v lietadle sedieť pri okienku. Lenže miesto pri okienku bolo obsadené, sedel na ňom starček, vojnový veterán s celou hruďou obsypanou vyznamenaniami. Požiadala ho, či by si miesto nevymenil, no starček výmenu sedadiel odmietol.

Konverzáciu si však všimla posádka lietadla. Najprv kto si prišiel starčekovi dohovoriť, nech nerobí hanbu a cudzinku – inostranku – k okienku pustí. Starček trval na svojom. Čo

nasledovalo, nechalo Vierku po zvyšok dňa v slzách: do lietadla nabehla skupina chlapíkov v civile, brániaceho sa starčeka z lietadla násilím vyniesli a vonku pri schodoch do lietadla ho pred očami všetkých zmlátili. Nebude predsa robiť vlasti hanbu pred cudzincami!

Keby Vierka tušila, že je niečo také vôbec možné, sedela by ako pena na svojom mieste a mlčala by tam ako voš pod chrastou. Takto nazrela pod povrch ruskej spoločnosti a jej pohostinnosti k cudzincom oveľa väčšmi než chcela.

Mimochodom, práve táto so servilnosťou hraničiaca kvázi-pohostinnosť je mechanizmus, na ktorý Rusi aj dnes verbujú svojich spolupracovníkov a agentov po celom svete. Keď prídete do Ameriky alebo na Američanmi organizovanú akciu, ľudia vás pozdravia, usmiejú sa, prehodia pár formálnych viet a idú si za svojím: o ich pozornosť musíte zabojovať tým, čo dokážete. Rusi – tí špeciálne vyškolení, ale aj neškolení – sa na vás vrhnú a budú vám svojou pozornosťou tak masírovať ego, až ľahko uveríte, že práve a jedine oni naozaj pochopili a ocenili vaše skryté kvality.

Pre jednotlivcov s veľkými ambíciami, ale s nedostatočnými schopnosťami a obmedzeným výkonom, ktorí sa nedokázali presadiť v tvrdom akademickom prostredí na Západe – zvyknem túto skupinu ľudí nazývať „karpatskí géniovia“ – môže byť taká vedecká konferencia v Rusku či slovensko-ruská konferencia doma priam balzomom na dušu. A niekedy aj cestou k oveľa hlbšej spolupráci presahujúcej hranice bežného priateľstva.

Vráťme sa však ešte k minulosti a našim kontaktom so svetom „kde zajtra znamenalo už včera“. V našom rodinnom archíve sa zachovala kópia jedného listu. Poslal ho v roku 1979 môj otec, v tom čase vedúci pracovník Stavoiindustrie, podniku, ktorého robotníci sa tiež podieľali na stavbe plynovodu Sojuz, vedúcemu pracoviska v juhoruskom mestečku Frolovo. V liste predstavuje nových pracovníkov, ktorých práve poslali, a dodáva špeciálnu prosbu:

„V súvislosti s Jankom mám takú špecifickú prosbu. Potrebuje zohnať od kolchozníkov v okolí Frolova aspoň 10 kusov nožov na elektrostrihanie oviec – po rusky je to ‚nóži dlja elektrostrižky oviec‘. Vo Frolove nejde o novú vec, pretože tieto nože už zohnal iný pracovník, keď tam bol. Ten doporučil tento postup: treba ísť na kolchoz ‚Vetiutniev‘ za majstrom tovarišom Blinovom. Od neho za pivo (ktoré dá Janko výmenou 1:1) vypýtať tieto nože, ktoré sú výrobkom USA. On už našim takéto nože poskytol a vie, ako ich získať. Vo veľkom ich používa na strihanie oviec kolchoz Progres – 3. (...) Inak tých našich ľudí dobre poučte, ako sa majú hýbať jednak v práci a tiež v styku s našimi ľuďmi, ale aj so Sovietmi. Nie že si niekto z nich donesie domov ‚tripla‘⁶ alebo alimentné konanie.“

Krásna Sibířčanka

Či otcovi pracovníci americké nože z Ruska doniesli a čím potom Rusi v kolchoze Progres strihali ovce, neviem. Nevie ani, či okrem nožov nepriniesli aj nejaké exotické suveníry. Vie sa však, že niektorí našinci sa neobmedzili len na suveníry a náhodný sex, a z Ruska si dovezli aj manželky. „Srdcu nerozkážeš“ a navyše pre ruské ženy bola možnosť vydať sa na Západ, odkiaľ, napríklad, prichádzali tie vzácne ingrediencie na výrobu klobás a potrebné know-how, dokonca za chlapa, ktorý nie je v kuse naložený vo vodke a nemláti ženu, atraktívna príležitosť. Niektoré sa tak k nám dostali.

Jedna takáto privydatá Ruska sa zhruba v čase, keď chlapi zo Stavoiindustrie v kolchoze Progres vymieňali americké nože za pivo v kurze kus za kus, dostala ako učiteľka ruštiny na banskobystričké Gymnázium J. G. Tajovského. Bola len o pár rokov staršia ako my – študenti – a bola to krehká kráska odkiaľsi zo Sibíri či

6 Slangové označenie trichomoniázy, pohlavného ochorenia spôsobovaného prvkom *Trichomonas vaginalis*.

Ďalekého východu. Slovom básnika: „Dívka byla jako proutek, ani víla krásou by ji nepředčila...“

My chlapci sme ju žrali a súčasne nás fascinovali jej predstavy o svete, ktoré si so sebou priniesla. Pokiaľ si spomínam, naša krásna ruštinárka z tajgy bola prvý človek v mojom živote, ktorý všetkým tým rečiam o úžasných úspechoch a svetových prvenstvách Rusov vo všetkom možnom a nemožnom aj skutočne veril. Naši učitelia predstierali, že veria tomu, čo nám rozprávajú, my študenti sme predstierali, že im veríme, ale všetci sme vedeli, že pravda je inde. To len na povinných maturitách z ruštiny sme verklíkovo predpísané odpovede.

Naivita, s ktorou propagande verila táto kráska, bola pre mnohých z nás odzbrojujúca, niektorých však naopak neodolateľne provokovala. V našej triede v tomto najviac vynikol flegmatický spolužiak Jano Bartók, ktorý v geste naznačujúcom, že toto už naozaj nemôže počúvať, na ruštine pravidelne vyložil na lavicu svoj kufrik, otvoril ho, hlavu ponoril hlboko do kufru a celou rečou tela naznačoval, že až také blbosti už nezvládne. Zúfala kráska, za bujarého veselia celej triedy, od katedry lámanou slovenčinou na Jana volala: „Bartok, zakrojte sebé tu skriňu!“, načo Jano reagoval len veľmi neochotne.

Inokedy ju zas spolužiaci do červena grilovali otázkami typu: „Ako je možné, že komunistická revolúcia zvíťazila práve vo feudálnej krajine, keď Marx a Engels predpovedali, že proletariát zvíťazí v najvyspelejších krajinách?“ Jednoduchá a realistická odpoveď bola, že sa tak stalo práve vďaka – a nie napriek – feudálnej zaostalosti a nevoľníckej mentalite Rusov, ktorá v Rusku domnuje dodnes. Takáto odpoveď nebola samozrejme pre ideológov komunizmu prijateľná, a tak vytvárali bizarné konštrukcie, aby zdanlivý paradox víťazstva komunizmu práve vo feudálnom Rusku nejakým vysvetlili.

Kde nie sú svedkovia, prekvitajú ilúzie

Dnešná situácia sa od čias, keď do Ruska od nás jazdievali „vlakky družby“ a naši robotníci tam stavali plynovod, výrazne líši: do Ruska zo strednej Európy cestuje ešte menej ľudí ako vtedy. Hlavné destinácie našich turistov, študentov, ľudí pracujúcich v zahraničí sú v západnej Európe, USA a v prípade dovolenkovej turistiky aspoň donedávna aj v Turecku, Egypte a Tunisku. Státisíce Čechov a Slovákov dnes slobodne cestujú najmä do krajín, ktoré boli do roku 1989 za ostatnými drôtmi, plotmi a strážnymi vežami Železnej opony. V roku 2011 napríklad do Ruska vycestovalo 46 000 Čechov, 23 000 Maďarov a 20 000 Slovákov.⁷ Navyše sa dá predpokladať, že veľká časť z nich boli občania Česka, Slovenska a Maďarska ruského pôvodu a že veľká väčšina ostatných cestovala len do Moskvy a Peterburgu, nie do miest a dedín skutočného Ruska...⁸

Výsledkom je, že dnešná mladá a stredná generácia Stredo-európanov je ruso-naivná a bezbranná voči ruskej propagande. Väčšina ľudí pod 40 rokov už nežila v Rusmi okupovanej krajine (alebo v nej prežili len časť detstva), v Rusku nikdy v živote neboli a už ani nehovoria po rusky. Tento stav vytvára ideálnu živnú pôdu na pestovanie ilúzií o Rusku a šírenie naratívov chrľených ruskou propagandistickou mašinériou a trollosférou.

V týchto naratívoch je agresívna militaristická krajina so škôlkarmi pochodujúcimi v uniformách vydávaná za holubicu mieru, krajina masovej biedy pod vládou hrstky kriminálnych oligarchov vydávaná za sociálny raj, krajina hlbokého úpadku

7 https://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Russia

8 Zaujímavú možnosť, ako nazrieť aspoň do niektorých lokalít na polo-periférii Ruska, poskytuje, aspoň zatiaľ, služba streetview na google maps. Mimo väčších miest pokrýva žiaľ len hlavné cestné ťahy, takže do ruských dedín s ich bahnitými cestami sa cez ňu nedostanete, pozornému pozorovateľovi však dáva aj okolie hlavných ciest občas šancu na aspoň letný dotyk s ruskou realitou.

vedy a vzdelanosti za zem žiarivej budúcnosti, krajina extrémnej kriminality a násilia na ženách i mužoch za oázu pokoja, krajina alkoholizmu, epidémie AIDS a úmrtnosti, akú majú v Senegale a Gabone, za zdravotný ideál.

Toho, kto upozorňuje na stav Ruska a na kriminálnu mafiu, ktorá mu vládne a rozdrvila ho na trosky, nálepkuje ruská propaganda za „rusofóba“. Ide o osvedčenú manipuláciu: „Oni to o nás hovoria, lebo nás nenávidia a boja sa nás!“

Kritici dnešného Ruska nie sú rusofóbi – sú to rusorealisti. Mnohí z nich sú dokonca kultúrni rusofili. Len nazamieňajú svoj záujem a priateľstvo k Rusku za priateľstvo k jeho vládcom. Ani k Leninovi, ani k Stalinovi, ani k Brežnevovi, ani k Putinovi, ani k iným kriminálnym a mocenským štruktúram, ktoré v Rusku prinajmenšom posledných sto rokov vládnu.

Emóciu, ktorú v rusorealistoch dnešné Rusko vyvoláva, nie je nenávisť ani strach, len súcit. Obavy, ktoré v nich vyvoláva, nepramenia zo strachu z Ruska – hoci jeho deštruktívny potenciál je obrovský –, sú obavami z toho, čo Rusov čaká po neodvratnom rozpade ich impéria.

Storočie vojen a úpadku 1917 – 2017

Ako sa Rusko nestalo Kanadou ani Fínskom

V pomere k svojim prírodným zdrojom je Rusko beznádejne neúspešné. Rusko bolo poslednou európskou krajinou, ktorá zrušila nevoľníctvo (1861) a nastúpila cestu dobiehania Západu. Na prahu 20. storočia sa pred ním otvárali úžasné perspektívy. Impérium sa rozkladalo na ploche 22 miliónov km² a obývalo ho 150 miliónov obyvateľov, z čoho asi polovicu tvorili etnickí Rusi. Aj dnešné Rusko zaberá stále rozsiahlych 17 miliónov km² a má skoro 143 miliónov obyvateľov, z ktorých predstavujú etnickí Rusi až 77 % – ale jeho perspektívy sa s tými z roku 1900 nedajú už vôbec porovnávať.

Na začiatku 20. storočia sa chvíľami mohlo zdať, že Rusko má pred sebou podobné vyhliadky ako boli tie, ktoré doviedli Fínsko, Nórsko alebo Kanadu tam, kde sú dnes – na čelo indexov a rebríčkov v dĺžke a kvalite života, ľudského rozvoja, rovnosti žien a mužov, vedecko-technického pokroku, vzdelanosti a mnohých ďalších parametrov. Rusko mohlo byť vyspelé a bohaté ako

Fínsko (ktoré sa spod ruskej nadvlády oslobodilo len v roku 1917) alebo Kanada. Ale stalo sa tým, čím je – chudobnou, do vnútra aj navonok agresívnou a čoraz zaostalejšou krajinou smerujúcou k agonizujúcemu koncu.

Odpovedať na otázku, prečo sa Rusko nestalo európsko-ázijskou Kanadou alebo „veľkým Fínskom“, nie je jednoduché. Prelomový moment, ktorý odklonil vývoj smerujúci „ku Kanade“ na slepú koľaj, nastal zrejme v roku 1905, keď Rusko ako prvá európska mocnosť v moderných dejinách utrpelo ponižujúcu porážku od ázijského štátu v rusko-japonskej vojne. Po tejto rane zasadennej národnému sebavedomiu revolúcia roku 1905 nevyústila do potrebného zrýchlenia modernizácie Ruska. Už onedlho na sto rokov spečatil vývoj Ruska nerozumný vstup impéria do prvej svetovej vojny. Opakované porážky, obrovské straty na životoch a dramatické zhoršenie sociálnej a ekonomickej situácie obyvateľstva vyústili do dvoch revolúcií roku 1917 a k tragickému uchopeniu moci boľševikmi.

Veľmi rýchlo sa ukázalo, že ani noví vládcovia Ruska a podrobených území nie sú schopní dať svojim poddaným dlhý život v prosperite (o slobode ani nehovoriac) a vývoj sa uberal smerom k teroru a k extrémnej militarizácii. Ani štátny teror, ani militarizmus neboli pre Rusov nič nové: Ivan Hrozný, opričina a vyvraždenie Novgorodu stáli pri samom zrode ruského impéria v 16. storočí. Svoje krvavé momenty majú koniec-koncov aj dejiny iných štátov a cirkví – nestali sa však určujúcou líniou európskych dejín 20. storočia. Na rozdiel od Ruska. Režim neschopný zabezpečiť ľuďom kanadský alebo škandinávsky blahobyt doviedol masový teror voči vlastnému obyvateľstvu do nebývalých hĺbín a súčasne napumpoval egá chudobných a vodkou naliatych Rusov a Rusiek pocitom veľkosti a vojenskej sily. „Hurá – všetci sa nás boja!“ a „Sme najväčší na svete!“ sa stalo integrálnou súčasťou ruskej mentality.

Nezostalo len pri odstrašujúcej militarizácii: za posledných 80 rokov Ruské impérium – premenované v roku 1922 na Zväz sovietskych socialistických republík (ZSSR) – vojensky prepadlo každú susednú krajinu v Európe a buď ju okupovalo celú alebo aspoň časť jej územia. Takmer celé 20. storočie hnal Kreml svojich nevoľníkov, ako sa spievalo v hymne, „od победы k победе“ (od víťazstva k víťazstvu): kam toto ťaženie dospelo, ukazuje porovnanie „vítaza“ druhej svetovej vojny s porazenými Nemeckom, Rakúskom, Japonskom.

Rebrandingy vrahov: od Čeky po FSB

Žiadny z množstva útokov proti svojim európskym susedom, ktoré Rusi podnikli počas trvania ZSSR (1922 – 1991), by nepodnikli národy väznené Rusmi v moskovskom impériu. Neboli to Ukrajinci, Kazaši, Uzbeci, Bielorusi, Tatári či Gruzínci, kto prepadol Poľsko a Fínsko v roku 1939, Lotyšsko, Estónsko, Litvu a Rumunsko v roku 1940, Maďarsko v roku 1956, Československo v roku 1968 alebo Afganistan v roku 1979. Na všetkých týchto agresiách sa podieľali milióny pešiakov z podrobených národov, ale boli to Rusi – imperiálne Rusko, Moskva a Kreml, nech už sa volali ZSSR, alebo ako dnes Ruská federácia, kto každú agresiu naprojektoval a viedol.

Aj dnešný názov krajiny je len povestná „maskirovka“: dnešné Rusko je plne centralizovaný štátny útvar, ktorý s federáciou nemá vôbec nič spoločné. Oveľa košatejším maskovaním a rebrandingom, ako boli zmeny pomenovania Ruské impérium na Sovietsky zväz a na súčasnú Ruskú federáciu alebo ako bolo maskovanie ruskej imperiálnej mentality a politiky za komunistickú ideológiu, prešli názvy hlavného represívneho a mocenského aparátu Ruska.

Počas ruskej okupácie Československa tento aparát pôsobil pod skratkou KGB (Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti – Výbor štátnej bezpečnosti). Toto meno používam aj ja a jeho príslušníkov volám kágébáci. Táto zločinecko-štátna štruktúra sa dnes volá inak – a iné mená mala aj v minulosti.

Po tom, čo sa moci v Rusku chopili bolševici, sa mechanizmus vraždenia a represie volal Čeka. Jej príslušníci – čekisti – pod vedením neslávne slávneho „Krvavého Félixa“ Dzeržinského v priebehu piatich rokov jej existencie povraždili 200 až 500 tisíc ľudí. Bola to ešte len „škola hrou“ na to, čo Rusov a podrobené národy v 20. storočí malo čakať.

Starší Rusi dodnes volajú členov represívnych zložiek čekisti, ale neskoršia mutácia Čeky sa volala NKVD – Narodnyj komissariat vnutrennich del – a pôsobila v rokoch 1934 až 1946. V šírení hrôzy NKVD o ligu prekonal Čeku. Len počas dvoch rokov čistiek – čistky sú jedno z mála slov, ktoré sme z ruštiny prebrali – v rokoch 1937 až 1938 uväznil viac ako 1,5 milióna ľudí a 800 tisíc z nich zastrelil. To je však iba zlomok obetí NKVD. Súčasťou NKVD bol aj systém ruských trestaneckých a pracovných táborov, Solženicynom preslávené „súostrovie Gulag“ – ďalšie slovo, ktoré dala ruština orbi et urbi. Solženicyn sám odhadoval, že cez gulag (hlavne uprevlenije lagerej) prešlo 50 miliónov ľudí, umiernené odhady hovoria o 14 miliónoch, ale nikto nevie presne, koľko „ľudského materiálu“ NKVD gulag zomlel. Vie sa však, že počas každého jedného roku jeho existencie sa uväznení počítali v miliónoch.

Dokonca nie sú známe žiadne presné čísla ani len o počtoch táborov (odhady hovoria asi o dvoch tisíckach), nieto o čomsi tak malichernom ako boli počty ich väzňov. Nikoho by to nemalo prekvapovať. Šlo predsa iba o ľudí, spotrebný materiál impéria. Rovnako nevieme ani to, koľko miliónov ľudí v gulagoch nechalo svoje kosti: odhady kolíšu medzi 1,7 a 2,7 miliónmi ľudských bytostí, ktoré kágébáci odvliekli z rodín, pracovísk a ulíc, aby sa už nevrátili. Ani živých, ani mŕtvych nik nepočítal. Boli to „molodci“

z NKVD – často siroty hladomoru a občianskej vojny indoktrinované v brutálnych detských domovoch na mankurtov slepo plniacich príkazy nadriadených –, kto povraždil aj 22 000 zajatých poľských dôstojníkov v Katyňskom lese a neskôr státisíce krymských Tatárov, Čečencov a ľudí z ďalších národov deportovaných zo svojich domov. Príznačné pre „kultúru“ NKVD je, že nakoniec odpratal aj tých, ktorí NKVD viedli a šíрили teror: Jagodu, Ježova (1938) aj Beriju (1953).

Po Stalinovej smrti a prevalení informácií aspoň o časti zločinov a masových vražd, ktoré NKVD spáchal, bolo potrebné firmu znovu premenovať. V roku 1954 sa tento spolok masových vrahov v službách impéria premenoval na KGB a pod týmto názvom existoval až do roku 1991. Súdruhovia z KGB potláčali akýkoľvek náznak odporu vlastného obyvateľstva a súčasne dohliadali na prácu československej štátnej bezpečnosti, východonemeckej Stasi a ďalších odrôd KGB v krajinách pod kontrolou Moskvy. Veľmi systematicky pracovali v arabskom svete, kde vycvičili, vyzbrojili a zásobovali – napríklad aj československým semtexom – rozličné teroristické organizácie, ktoré sú dodnes základňou pre islamský terorizmus.

Dnes sa Čeka-NKVD-KGB¹ volá FSB – Federálna služba bezpečnosti. Generáciu masových vrahov z Čeky vystriedali ešte masovejší vrahovia z NKVD, ktorí – a s nimi ich synovia a dcéry a neskôr vnuci a vnučky – plynule prešli do KGB a neskôr FSB. Doba sa zmenila, svet sa zmenil, metódy práce sa zmenili, ale genetický kód potomkov krvavého Félixa, Jagodu, Ježova, Beriju, Andropova sa nezmenil: ľudský život zostal aj pre FSB spotrebným materiálom.

1 V skutočnosti ruské tajné služby mali a aj dnes majú viacero štruktúr pôsobiacich pod rozličnými ministerstvami, medzi nimi aj na GRU orientované na špionáž, diverziu, propagandu a hybridné vojny v zahraničí. V tomto texte pojmy ako Čeka, NKVD a KGB zastrešujú všetky tieto tajné štruktúry.